

VLAAMS-NATIONALE LANDDAGEN

1920 - 1936

**Het omstreden grafmonument
voor Staf De Clercq
van 1943 tot vandaag**

COLOFON

Auteurs Johan Daelman en Bob Wellens

Eerste druk: oktober 2026

Dit boek werd uitgegeven via Brave New Books - www.bravenewbooks.nl
ISBN 9789465547817

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteurs.

Copyright © 2026 Johan Daelman

Coverfoto: Rijksarchief CegaSoma -
Optocht op 9 oktober 1943 n.a.v. de herbegrafenis van Staf De Clercq

VLAAMS-NATIONALE LANDDAGEN 1920 - 1936

Het omstreden grafmonument
voor Staf De Clercq
van 1943 tot vandaag

AUTEUR: JOHAN DAELMAN,
IN SAMENWERKING MET BOB WELLENS

*Grafschennis, hetze en haat,
al wat een mens tegenstaat,
leugen in woord en geschrift,
achterdocht als een gift
langzaam tot in het bloed:
àlles heeft hier gewoed.*

*Dode, die in elk land
uw graf krijgt in gras of zand,
die er zacht wordt in neergelegd
en de godsvrede toegezegd,
dode, in dit land niét.
Hier legt men dynamiet.
De lont naast de held
wordt hier uitgeteld
en een hemelhoog kruis
haalt men neer tot gruis.*

*Tweede en derde strofe uit 'De dag begint bij een puin',
uit het boek 'Ijzerbedevaarten in verzen' van Anton van Wilderode*

Foto: Herman Vervaeke - Brokstukken van het gedynamiteerde graf van Staf De Clercq, februari 1946

INHOUDSOPGAVE

7	Voorwoord
8	Waar de politiek zweeg, handelde de militant!
10	HOOFDSTUK 1: De Kesterheide
12	HOOFDSTUK 2: De Vlaams-nationale landdagen
54	HOOFDSTUK 3: Herdenkingsplechtigheid op de Grote Markt in Brussel en de begrafenis van de VNV-leider in Kester, 27.10.1942
63	HOOFDSTUK 4: Herbegravenis Staf De Clercq op de Kesterheide, 10.10.1943
82	HOOFDSTUK 5: Opmerkelijke gastsprekers op de Vlaamse-nationale landdagen
110	HOOFDSTUK 6: Na de Tweede Wereldoorlog
113	HOOFDSTUK 7: Opnieuw leeuwenvlaggen op de Kesterheide
152	Wie was Staf De Clercq?
156	De symbolen van het VNV
158	Wie is wie?
161	Lijst van gebruikte benamingen en afkortingen
162	Landdag-wandeling
165	Personenregister
166	Een woord van dank

*Foto: Archief Werkgroep Kesterheide -
Twee brokstukken die bewaard worden door de Werkgroep Kesterheide*

*“Om een volk te liquideren,
begint men met het wissen van zijn geheugen.
Men vernietigt zijn boeken,
zijn cultuur, zijn geschiedenis.
Daarna schrijft iemand anders er andere boeken voor,
geeft het een andere cultuur,
bedenkt er een andere geschiedenis voor.
Vervolgens begint het volk langzaam te vergeten wie het is,
wie het was.
En de omringende wereld vergeet het zelfs nog sneller.*

*Milan Hübl
Tjechisch historicus en schrijver 1927 – 1989*

Foto: Archief Werkgroep Kesterheide - De bomkrater en enkele brokstukken van de grafzerk, 1946

VOORWOORD

Zelfs de sterkste eik heeft zonder wortels geen toekomst.

Het Vlaams-nationalisme ontkiemde aan het IJzerfront en ontwikkelde zich verder tijdens de Vlaamse landdagen op de Kesterheide en tijdens de bedevaarten aan de IJzer in Diksmuide. Beide locaties werden jaarlijkse trefpunten voor duizenden Vlamingen.

Op de Kesterheide smeedde de voorman van de Frontpartij, Staf De Clercq, uit talloze groeperingen en partijtjes, een nationale beweging die streefde naar zelfbestuur voor Vlaanderen. Het nationalisme kreeg vorm en ontwikkelde een anti-Belgische, Dietse stroming. De Groot-Nederlandse gedachte werd niet langer een stille wensdroom van enkelingen. De Vlaamse landdagen werden een symbool van het oplevende Vlaams-nationalisme dat eind de jaren 1930 België op zijn grondvesten deed daveren, een symbool van het militantisme dat toen vele jongeren begeisterte.

Na het overlijden van Staf De Clercq werd dat symbool tastbaar. Het grafmonument voor de eerste leider van het Vlaams Nationaal Verbond werd gebouwd op de Kesterheideheuvel, op de plaats waar de roemrijke landdagen jaar na jaar plaatsvonden sinds 1920, een herinnering aan de beginperiode en de moeizame opkomst van het Vlaams-nationalisme.

De herbegrafenis van Staf De Clercq in 1943 werd een machtsontplooiing van het VNV en al haar organisaties in volle oorlogstijd. Tienduizenden treurden op de plaats waar het voor velen allemaal begon.

Maar de krijgskansen keerden en de collaboratie sleurde het Vlaams-nationalisme in een genadeloze repressie. Sommigen wilden via de repressie de Vlaamse beweging en het streven naar Vlaamse autonomie uitschakelen. Ze hoopten het Vlaams-nationalisme uit het geheugen te wissen. Straatnamen werden veranderd, Vlaams-nationale lokalen werden geplunderd en vernield, Vlaamse symbolen zoals de IJzertoren en het praalgraf van Staf De Clercq werden met dynamiet weggeblazen.

Een beweging moet haar verleden kennen en begrijpen, wil het zich kunnen wapenen voor de uitdagingen van de toekomst. Symbolen zijn levensnoodzakelijk voor elke politieke beweging. Het zijn bakens in de geschiedenis die herinneren aan de oorspronkelijke doelstellingen en aan de offers die in het verleden gebracht werden.

Het terrein op de Kesterheide, met het grafmonument, is zo een symbool, net als de IJzertoren. Voor sommigen 'beladen' erfgoed, voor ons waardevol Vlaams-nationalistisch erfgoed dat verwijst naar een bewogen periode uit onze geschiedenis.

Het Vlaams-nationalisme staat vandaag sterker dan ooit.

De oude wensdroom van de militanten van de Frontpartij ligt, meer dan 100 jaar na die eerste landdag op de Kesterheide, binnen handbereik: zelfbestuur!

Johan Daelman

Auteur en medeoprichter van de Werkgroep Kesterheide vzw

WAAR DE POLITIEK ZWEEG, ...

Als de politiek in gebreke blijft, rust de plicht om ons erfgoed te beschermen op de schouders van de gemeenschap.

Dit is het relaas van de Werkgroep Kesterheide vzw: een verhaal van volharding, Vlaams-nationalistische symboliek en de succesvolle strijd voor het behoud van een historisch monument.

Het ontstaan van de werkgroep

Het graf van Staf De Clercq is een symbool van een woelige periode uit de Vlaams-nationalistische geschiedenis. Voor Vlaams-nationalisten bleef het ook na de Tweede Wereldoorlog een mythische plek. Al sinds de jaren 1960 waren er mensen in de weer om van het terrein, met het grafmonument, een waardige herdenkingsplaats te maken.

De voorgeschiedenis van de huidige grafsteen gaat terug tot 1989, waar de opgeblazen puinresten worden gerecupereerd en de huidige steen in beton vorm kreeg, dankzij de financiële inzet van André van Hecke. Er komt een periode van verlatenheid, maar dan begint in 2004 de geschiedenis van deze reddingsoperatie. Sinds dat jaar ontfermden Vlaamsgezinde militanten zich over het perceel op de Kesterheide om het netjes en toegankelijk te houden. Wat begon als een informeel initiatief, kreeg rond 2013 meer structuur. De groep vrijwilligers doopte zichzelf om tot de **Werkgroep Kesterheide**.

Oorverdovende stilte en koudwatervrees

In 2014 bereikte de werkgroep verontrustend nieuws: het perceel met het historische grafmonument werd te koop aangeboden als bouwgrond. Een belangrijk stuk Vlaams erfgoed dreigde hiermee onherroepelijk te verdwijnen. Hoewel de media de zaak oppikten en de eigenaars contact zochten met diverse geledingen binnen de Vlaamse beweging, bleef het overal oorverdovend stil.

Binnen de werkgroep ontstond de wensdroom om de site zelf te redden. Informele contacten met verschillende kopstukken uit de brede Vlaamse beweging leverden echter weinig op. Men stootte vooral op schroom en koudwatervrees om in de hoek van de collaboratie geduwd te worden. Zelfs een latere oproep in 2020 aan toenmalig Vlaams minister van Onroerend Erfgoed, Matthias Diependaele, bleef zonder resultaat.

Het heft in eigen handen

Toen bleek dat de gevestigde instanties niet thuis gaven, nam de werkgroep het heft in eigen handen. In de periode 2018 - 2019 werd de werkgroep omgevormd tot een officiële vzw. Onder meer Luc Vermeulen (Voorpost) zette mee zijn schouders onder de missie, en er werd besloten

... HANDELDE DE MILITANT!

om het terrein, indien mogelijk, zelf aan te kopen.

Om dit te financieren en het bewustzijn te vergroten, startte de vzw een grootschalige campagne:

- **Brochure:** In 2020 verscheen een brochure die de Kesterheide als Vlaams symbool opnieuw op de kaart zette.
- **Zichtbaarheid:** Vrijwilligers trokken naar de IJzerwake, zangfeesten en andere Vlaamse manifestaties.
- **Fondsenwerving:** Er werd een crowdfunding opgestart, eetfestijnen werden georganiseerd en er werden boeken en steunkoopwaar verkocht.

De overwinning van de gewone militant

Het harde werk wierp in 2023 zijn vruchten af tijdens de beslissende onderhandelingen. Dankzij renteloze leningen van sympathisanten en de financiële steun van honderden gewone Vlamingen kon de vzw het terrein definitief aankopen. Waar gesubsidieerde organisaties meewarig wegkeken, redde de gewone Vlaamse militant de eer.

Het boek

Dit boek is de uitgebreide versie van de uitverkochte brochure uit 2020. Het is aangevuld met nieuwe feiten, extra fotomateriaal en het volledige relaas van onze strijd voor het behoud van dit authentieke symbool van het Vlaams-nationalisme.

Bob Wellens

Mede-auteur en voorzitter Werkgroep Kesterheide vzw

Foto: Archief Werkgroep Kesterheide
Vrijwilligers van de Werkgroep houden de site met het grafmonument netjes en toegankelijk, 2020

1

DE KESTERHEIDE

G

eologen noemen de Kesterberg een getuigenheuvel. Op het hoogste punt staat men 112 meter boven het zeeniveau. Dit is het hoogste punt van het Pajottenland. De Kesterberg oefent reeds eeuwen een aantrekkingskracht uit op de mens.

Zowel de jager-verzamelaars uit het paleolithicum als de Kelten en de Romeinen lieten hun sporen na op en rond de Kesterheide.

Tot 1860 was de Kesterberg en de omgeving richting Herne veel meer bebost.

In oktober 1798 verzamelden de boerenjongens uit het Pajottenland in de bossen op en rond de Kesterheuvel om de Fransen te bekampen tijdens de Boerenkrijg. Op 25 oktober 1798 veroverde een boerenmilitie kortstondig Edingen, bij de herovering door de Fransen sneuvelden 150 brigands. Op 27 oktober 1798 kwam het aan het Kartuizerklooster te Herne tot een bloedige veldslag tussen de opstandige boeren en goed bewapende Franse troepen. De brigands leden er een zware nederlaag waarbij 300 boerenkrijgers én hun lokale leider, Jan-Baptist Eeckhoudt, sneuvelden.

De Kesterberg is voor vele natuurliefhebbers een regelmatige bestemming voor wandelingen.

Het kruis op de Kesterheide

Op 5 mei 1901 plaatste de parochie van Kester een groot gietijzeren kruis boven op de Kesterberg. Van 1901 tot 1914 trok elke eerste zondag van mei een processie van de kerk in Kester naar het kruis op de Kesterberg. Naast de preek van een priester hield Gustaaf (Staf) De Clercq, een jonge onderwijzer uit Heikruis, er een toespraak. Tijdens de Eerste Wereldoorlog werd deze jaarlijkse traditie onderbroken, enkel in 1916 ging er een processie uit. In 1920 werd de draad opnieuw opgenomen onder impuls van Staf De Clercq.

De 'IJzeren man'

De 'IJzeren man' is een geometrisch meetpunt, dat sinds 1867 wordt gebruikt voor de creatie van stafkaarten. De hoogte van dit punt is exact 112 meter boven de zeespiegel.

Ten tijde van de landdagen was er minder begroeiing en had men bij helder weer een adembenemend panorama.

*Foto: Archief Werkgroep Kesterheide - Johan Sirjacobs
geeft uitleg tijdens de familiewandeling, 06.05.2026*

2

DE VLAAMS-NATIONALE LANDDAGEN

De Vlaamse landdagen in en rond Kester en Leerbeek werden na de Eerste Wereldoorlog een begrip binnen de toenmalige Vlaamse beweging. Op de Kesterheide vonden er 14 landdagen plaats, aanvankelijk ingericht door de partij 'Vlaamse Front' (beter gekend onder de naam 'Frontpartij') en later, vanaf 1933 door het nieuw opgerichte Vlaams Nationaal Verbond (VNV). De bezieler was al die tijd de Vlaamse voorman uit het Pajottenland, Staf De Clercq. In 1930, het eeuwfeest van de staat België, en in 1931, verhuisde de jaarlijkse landdag van Kester naar Wemmel, op de grens met Brussel. Die manifestaties begonnen met woelige anti-Belgische optochten door Brussel en eindigden in Wemmel met een grote openluchtmanifestatie. Vanaf 1937 organiseerde het VNV haar landdagen in het Feestpaleis te Gent. Die Gentse landdagen worden niet behandeld in dit boek.

DE VLAAMS-NATIONALE LANDDAGEN VAN DE 'FRONTERS'

Landdag 1920: De processie naar het IJzeren kruis op de Kesterheide krijgt een politiek karakter

De optochten naar het kruis op de Kesterberg hadden tot 1914 een uitsluitend religieus karakter. Op 4 mei 1919 werd de vooroorlogse traditie van een processie van op het dorpsplein van Kester naar de Kesterheide hervat. Er werd een misdienst opgedragen door de onderpastoor van Oetingen en onderwijzer Staf De Clercq, die les gaf in het nabije Heikruis, hield er een korte rede.¹

In 1920 zou het religieuze karakter van de optocht verdwijnen. De manifestatie kreeg een politieke invulling en werd bezield door de toen reeds populaire Staf De Clercq, die op 16 november 1919 was verkozen tot kamerlid voor de Frontpartij. De optocht naar de Kesterheide kreeg vanaf 1920 de naam Front-landdag of Vlaams-nationale landdag.

Op zondag 7 mei 1920 vond de eerste Vlaams-nationale landdag plaats. Er waren vooral militanten uit het Pajottenland en uit het arrondissement Brussel.

Later groeide de jaarlijkse landdag uit tot een nationale bijeenkomst van Vlaamsgezinden. Duizenden kwamen met trein, tram of autocar naar Kester.

Men verzamelde in het dorpscentrum, waar de plaatselijke herbergen gouden zaken deden. Vanuit Kester trok men individueel of in stoet, vaak met vlaggen en muziekkapellen naar de Kesterheideheuvel.

De Kesterberg leende zich perfect voor massamanifestaties. De top van de heuvel vormde een natuurlijk podium en het prachtige uitzicht over het Pajottenland droeg bij tot de sfeer. De eerste jaren was er geen strak omlijnd programma. Diverse Vlaamse voormannen hielden redevoeringen en men eindigde de manifestatie steevast met het zingen van de drie nationale liederen. Aan het einde van de jaren twintig werden ook op de vooravond activiteiten georganiseerd.

¹ Bron: Pieter Jan Verstraete, *Staf De Clercq: Biografie, deel 1, 2025, p. 223 - 301*

Landdag 1921: In het teken van een verkiezingsoverwinning in het Pajottenland

De tweede Front-landdag, op zondag 1 mei 1921, stond in het teken van de gemeenteraadsverkiezingen die een week tevoren plaatsvonden. Die verkiezingen waren landelijk minder succesvol dan verwacht, maar in het Pajottenland boekte de Frontpartij enkele spectaculaire overwinningen en dit spijs de dreigementen van katholieke kasteelheren en grondbezitters.

Het waren bovendien historische verkiezingen: voor het eerst in de Belgische geschiedenis mochten ook vrouwen stemmen.

De nieuwe partij Vlaamse Front boekte zelfs volstrekte meerderheden in Kester, Oetingen, Gooik, Sint-Kwintens-Lennik, Oudenaken en in het naburige Denderleeuw.

Staf De Clercq, de overwinnaar in Kester, en Hendrik Borginon uit Pamel werden aangekondigd als sprekers op de landdag, evenals de populaire Amedee Verbruggen uit Bazel en de studentenleidster Maria Pil - Van Gastel.

Met de twee laatste sprekers toonden de organisatoren hun ambitie om de landdag te laten doorgroeien tot een nationale manifestatie. Er werden 10000 deelnemers verwacht.

Bron: zie krantenknipsel rechts
Dagblad 'Ons Vaderland', 27.04.1921

De Triomf van het Front in 't Payottenland

We hebben Staf de Clercq kunnen spreken — en dat is een bad van groote vreugde geweest. Woorden zijn goddank overbodig : de cijfers spreken hier luide genoeg voor zichzelf :

te Kester	7 fronters op 9 raadsleden,
te Oetingen	5 " " 9 " ,
te Goyck	6 " " 11 " ,
te St-Quintens Lennick	7 op 11 " ,
te Audenaken	4 " 7 " ,
te Leerbeek	3 " 7 " ,

(er zijn maar 3 stemmen te kort voor den 4en zetel),

te Eilingen 3 op 7 (7 stemmen te kort voor den vierden zetel),

te Pepingen : 4 op 9,

te Bogaerden : 3 op 7,

te Liedekerck eveneens de meerderheid, maar de cijfers ontbreken nog.

En zulk een triomf, niettegenstaande de kasteelheeren en grondeigenaars ermee bedreigd hadden den grond voortaan publiek te verhuren, wat een opslag van 150 fr. tot 250 fr. per Ha. beteekent, in dien het Front de overwinning behaalde. Leven de onverschrokken mannen van 't Payottenland! Gansch 't Payottenland is bevlagd. Dag en nacht wordt er geschoten! De dorpen ruiken naar poer! Zondag is er een grootsche landdag voor de gansche streek, waar onze volksvertegenwoordigers Rik Borginon en Staf de Clercq, alsmede mevrouw Berten Pil en Verbruggen, onze dappere gekozene voor Basel, het woord zullen voeren. Er zal dien dag te Kester tien duizend man zijn op zijn minst!

Het gansche Front brengt een eeresalut aan 't Payottenland.

••

De algemeene indruk van de verkiezingen is hartverheffend en bemoedigend. Niettegenstaande 't vrouwenstemrecht, is de **aanwinst in stemmen aanzienlijk**. Met het stemmencijfer, dat thans werd behaald, gaan we een indrukwekkende overwinning bij de wetgevende verkiezingen tegemoet.

Mannen en vrouwen van 't Vlaamsche Front, geen rust, geen uitstel. Op staanden voet, dag en nacht, aan 't werk : het Front groeit, groeit zienderoogen, groeit gestadig naar de zegepraal.

Foto links: Archief ADVN, VFB 363 - De vlag van de Vlaamse Oud Strijders (VOS) van Kester, die feestelijk werd ingehuldigd op 14 november 1920, wapperde voor het eerst op de Kesterheide.

Landdag 1922: De manifestatie krijgt nationale uitstraling

De Vlaams-nationale landdag van 7 mei 1922 oversteeg duidelijk het lokale karakter van de eerste edities. Vanuit het hele land stroomden Vlaams-nationalisten naar het landelijke Kester. In Brussel trokken honderden Vlaamsgezinden met leeuwenvlaggen, zingend, langs de Grote Markt om later met een overvolle tram naar Leerbeek te rijden.

Aan de optocht naar de Kesterheide namen 52 'bonden' (verenigingen) deel met hun vaandels en muziekkorpsen. Uit zowat alle dorpen uit het Pajottenland stroomden mensen toe, samen met studenten uit Gent, Brussel en Leuven. Vrachtauto's uit het Antwerpse met leden van de vereniging 'De Kerels' probeerden te parkeren in de buurt van het dorpscentrum van Kester.

Het verslag in het dagblad 'De Schelde' (09.05.1922) geeft een sfeerbeeld:

"In de krater van de heide aan de IJzeren man, was het schouwspel overweldigend. Duizenden verdrongen zich in de kom of hingen als kladden tegen de steile helling. Ver, heel ver, rees de kroon van het Brussels justitiepaleis, en links in de diepte lag Ninove, de stede van den Ruwaard...

... Een ovatie begroette de geliefde leider der Payotten, Staf De Clercq. Hij bracht een groet aan de Vlamingen die van heinde en verre gekomen waren."

" Ik groet u mijne Payotten die drie jaar geleden nog gebukt gingen onder de hiel der kasteelheren. Gij hebt gezegd, waar de heuvels met hun trotse kastelen staan, dat uw bloed om recht eiste.

Ik groet U ook, gendarmen die men verplicht heeft hier in zware uitrusting te verschijnen.

"

Een citaat uit de toespraak van Staf De Clercq

Staf De Clercq bracht tot slot van zijn betoog een hulde aan Adiel Debeuckelaere, de leider van de Frontbeweging die op dat moment in de gevangenis verbleef op beschuldiging van hoogverraad. Zijn proces eindigde enkele maanden later, op 24 augustus 1922, met de vrijspraak.

De terugtocht via Brussel verliep woelig. In de buurt van het Noordstation kwam het tot relletjes met Franstaligen, die de Vlaamse betogers uitscholden en "Vive la France" en "à bas les Boches" scandeerden. De Fronters reageerden met "Leve Vlaanderen" en er vielen enkele rake klappen. De Vlamingen beschuldigden later de Brusselse politie van partijdigheid.

Bron: Dagblad De Schelde, 09.05.1922

De landdag van 1922 in beeld: Sfeerbeelden van de eerste Vlaams-nationale landdagen

Foto's: Archief Heemkundige Kring Gooik

